

Enheten för Social hållbarhet

Kulturdepartementet
Enheten för demokrati och det civila
samhället
Ku2018/00653/D

Remissvar på SOU 2018:18 - Statens stöd till trossamfund i ett mångreligiöst Sverige

Sammanfattning

Länsstyrelsen Östergötland tillstyrker utredningens förslag med att förtydliga demokratikriterier gällande det statliga stödet till trossamfund. Det är också bra att utredningen betonar att främjande eller uppmaning till våld, tvång och hot inte ska vara ej stödberättigat.

Vi anser att kraven på trossamfund att respektera mänskliga rättigheter och jämställdhet kan vara ännu skarpare och lättare att följa upp. Vi välkomnar ett fortsatt arbete med att effektivisera och följa upp statligt stöd till trossamfund.

Länsstyrelsen instämmer inte i utredningens utgångspunkt att organisationsbidrag är en huvudförutsättning för stöd till trossamfund ur religionsfrihetssynpunkt. Vi tycker inte heller att den största delen av bidrag ska finnas inom ramen för den bidragsformen då den är den typen av bidrag som gör det svårast för staten att följa upp hur trossamfunden respekterar mänskliga rättigheter och jämställdhet.

Sammanfattningsvis anser vi att ett demokratikriterium kan kräva av stödberättigade samfund att de:

- villkorslöst ska iaktta ett barnperspektiv då Barnkonventionen blir lag inom kort,
- inte bedriver verksamhet när det gäller människors fysiska och psykiska hälsa som strider mot vedertagen forskning och inte heller uppmuntrar till det.
- iaktar diskrimineringsgrunderna i sin verksamhet samt att visa på tolerans mot andra trosutövningar än den egna
- har ett generellt perspektiv av att ingå i samhället i stort och verka för samhörighet. Att ansöka och få bidrag från staten måste vara starkt förbundet med lojalitet till dess lagar och institutioner, och inte att bedriva motsättande verksamheter.

Kap. 1.1 Förslag till lag om stöd till trossamfund

Mål för stödet

Att staten har möjlighet att gå in och stödja olika intressen/verksamheter ekonomiskt är en del av det svenska samhället. När staten har för avsikt att finansiera verksamheter av olika slag behöver staten säkerställa att verksamheterna respekterar samhällets grundläggande värderingar såsom alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen och det demokratiska styrelseskicket.

För att slå vakt om de grundläggande värderingarna som samhället vilar på behöver vi på ett tydligare sätt värna och skydda dessa. Dels genom att förtydliga vad dessa grundläggande värderingarna står för dels genom att på ett tydligare sätt markera vikten av dessa.

Vi föreslår en förändring i formuleringen av utredningens förslag om målet för stödet §4:

Nuvarande formulering § 4:

Stödet ska bidra till att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktigt inriktad religiös verksamhet samt till att upprätthålla och stärka de grundläggande värderingarna som samhället vilar på.

Förslag på ny formulering § 4:

Stödet ska bidra till att stärka och upprätthålla grundläggande värderingar som samhället vilar på samt bidra till att skapa förutsättningar för trossamfunden att bedriva en aktiv och långsiktigt inriktad religiös verksamhet.

Villkor till stödberättigande

Förslaget att utöka stöd till mindre trossamfund genom att sänka nuvarande kriteriet från 3000 till 1000 medlemmar tycker vi är bra. Med det sänkta kravet kan mindre samfund stödjas vilket harmonierar betydligt bättre med Europakonventionen.

Kap. 9.2 Stödets utformning och omfattning

Länsstyrelsen tillstyrker förslaget om att det ska finnas flera olika former av statsbidrag till trossamfund, det vill säga organisations-, verksamhets- och projektbidrag.

Vi anser att förslaget om att minska på organisationsbidraget är bra. Dock förordar vi ytterligare minskning av organisationsbidraget till förmån för verksamhets- och projektbidrag vilket underlättar uppföljningen av av hur statliga bidrag används.

I utredningen saknar vi en undersökning om andra möjligheter för trossamfund att finansiera sin verksamhet och därmed ha ekonomisk möjlighet att bedriva sin verksamhet över tid.

Kap. 10 Motiv, mål och stödformer

Under kap. 10.3.1 gör utredningen bedömningen att religionsfrihet ska vara det huvudsakliga motivet till trossamfundsstöd. Utredaren noterar bland annat att *"Det statliga stödet ger olika trossamfund likartade förutsättningar för en religiös verksamhet och ger alla människor, oavsett religiös bakgrund, samma grundläggande möjligheter att utöva sin religion i Sverige (sidan 224)."* Länsstyrelsen konstaterar att utredningen inte tydligt tar ställning i fråga om de barn såväl som vuxna som vill lämna ett trossamfund, byta religion eller undslippa kränkningar. För att lämna en sådan garant för trossamfundsstödet, anser Länsstyrelsen därför att demokratikriteriet och möjligheterna att utreda eventuella kränkningar bör vara mer långtgående. Detta för att säkerställa att trossamfund inte finansieras där **allas** rättigheter inte tas tillvara.

Vidare finner Länsstyrelsen att resonemanget kring varför samhällsnyttan inte bör vara det främsta motivet till att staten ska stödja trossamfunden problematisk. Utredaren konstaterar att trossamfunden kan bidra till att stärka demokratiska värderingar, men också kan *"...upprätthålla värderingar och strukturer som begränsar enskilda individers möjligheter att åtnjuta sina fri- och rättigheter. Dessa motsättningar är ytterligare skäl till att samhällsnyttan inte bör ses som det främsta motivet till att staten ska stödja samfunden (sidan 226)."*

Länsstyrelsen hade önskat ett mer utvecklat resonemang kring de värderingar och strukturer inom religiösa trossamfund som föranleder att motivet till stödet inte kan vara samhällsnyttan. Även om det övergripande syftet med bidraget är att säkra den mänskliga rättigheten till religionsfrihet, blir det orimligt att staten ska bidra till utövandet av verksamhet som kränker andras mänskliga rättigheter. Därför blir frågan om demokrati, jämlikhet och jämställdhet i trossamfunden central, oaktat

vad syftet med stödet primärt är. Länsstyrelsen ställer sig därför inte oreserverat bakom förslaget till ny målformulering.

Kap. 12 Ett förtydligt demokratikriterium

Länsstyrelsen tillstyrker utredningens förslag gällande ett förtydligt demokratikriterium vilket möjliggör en bättre uppföljning. Ett exkluderande demokratikriterium är att föredra. Det är också bra att utredningen tydliggör att främjande eller uppmaning till våld, tvång och hot ska ej vara stödberättigad.

Vi tillstyrker utredningens förslag gällande möjligheter att utbilda trossamfundens ledare och präster i demokrati och mänskliga rättigheter.

Länsstyrelsen efterfrågar ett förtydligande av hur staten bedömer demokratikriteriet när det är ett samverkansorgan eller en paraplyorganisation som mottar stödet. Räcker det med att en majoritet av församlingarna uppfyller kravet? Hur utreds detta av staten? Vilket ansvar har samverkansorganet i upprätthållandet av samhällets grundläggande värderingar i samtliga församlingar som ingår i gemenskapen?

Vi ser ett bristande barnperspektiv i utredningen. Vi tycker att det är problematiskt när utredningen tolkar ageranden i förhållande till barn som inskränkningar av religionsfriheten, i stället för att påtala samfundens ansvar att främja barns rättigheter.

Diskriminering och klara överträdelser av principen om alla människors lika värde

I avsnittet gällande diskriminering och klara överträdelser av principen om alla människors lika värde tycker vi att det är problematiskt att utredningen drar slutsatsen att samfunden måste "helt åsidosätta religionsfrihet och rätten till autonomi åt sidan" (s. 343) för att skydda mot diskriminering. Åter gör utredningen ett samband mellan religionsfrihet och stödberättigande, där det borde handla endast om stödberättigande. Vi anser att diskriminering är principer som i alla avseenden har ett högt skyddsvärde. Diskriminering är själva grunden i hur samfunden agerar och förhåller sig gällande kön, ålder, sexuell läggning, etnicitet, funktionsnedsättning, könsöverskridande identitet och religion. Även om utredningen framställer att det inte kan accepteras med missaktning mot ovan nämnda grupper så motsätter vi oss att utredningen här (liksom i avsnittet rörande barn) måste markera att det är en inskränkning av

religionsfrihet. Vidare i detta avsnitt är vi positiva till hållningen att upplösande av äktenskap måste vara lika för båda könen.

Kap. 13 Återkallelse och återkrav

Länsstyrelsen i Östergötland välkomnar och tillstyrker såväl bestämmelser om återkrav/återkallelse och återbetalning i den nya lagtexten, samt att återkallelsekravet för trossamfund som inte uppfyller demokratikriteriet är tvingande.

Länsstyrelsen Östergötland ställer sig frågande till utredningens slutsatser kring följande: *"Exempel på omständigheter som kan vägas in vid eftergiftsbedömningen kan vara att trossamfundets ekonomiska situation är sådan att det får anses utsiktslöst att återbetalning ska kunna ske under överskådlig tid (sidan 366)."* Det framstår som orimligt att ett trossamfund ska kunna lämna felaktiga uppgifter i syfte att erhålla stöd, och sedan inte behöva återbetala statens medel med hänvisning till att samfundets ekonomi.

Skärpningen av lagstiftningen kring återbetalning och återkrav är angelägen utifrån den organiserade och ökande systematiska ekonomiska brottsligheten som riktas mot välfärdssystemen. Den ekonomiska brottsligheten utgör ett hot mot viktiga samhällsintressen och behöver stävjas/regleras på flera olika plan och i olika sammanhang.

Länsstyrelsen efterfrågar förtydligande kring hur ett återkallelseförfarande kan inledas, om förändrade förutsättningar inte meddelas av trossamfundet själva. Vi efterfrågar därtill ett förtydligande av möjligheten till återkallelse om de uppgifter som lämnats i samband med ansökan om bidrag var oriktiga.

Ärendets beredning

I den slutliga handläggningen av detta ärende har förutom undertecknade deltagit: Linda Pergelius Thorbjörnson, chef för enheten för social hållbarhet; Christina Malmqvist, sakkunnig i jämställdhet; Alexandra Nörby, samordnare för mänskliga rättigheter; Yvonne Thorsson, integrationsutvecklare och Viveca Andersson, projekthandläggare.

Elisabeth Nilsson
Landshövding

Alma Basic
Samordnare för mänskliga
rättigheter

